
УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В 20—30-ті РОКИ ХХ ст.

Михайло ЖУРБА

Одна з найстаріших громадських організацій філантропічно-гуманітарного спрямування Червоний Хрест після більшовицького перевороту в жовтні 1917 року була реорганізована і принатурена до обслуговування потреб прокомуністичного режиму. До масової організаційної роботи товариство Червоного Хреста в УСРР приступило в 1923 році. В лютому 1924 року на засіданні комуністичної фракції Всеукраїнської наради Червоного Хреста було зазначено, що Червоний Хрест необхідний як нерозривна складова частина радянської державності, як чинник червоної громадськості робітничо-селянських мас, які допомагають своєю самодіяльністю Радянській державі у будівництві соціалізму в тих галузях, яким вона ще не змогла приділити належної уваги. У зв'язку з цим акцентувалася увага на розгортанні червонохресної роботи на селі і залученні до неї класових селянських спілок на кшталт сільських організацій взаємодопомоги¹. Водночас відбулася уніфікаційно-централізаторська корекція діяльності національних комітетів Червоного Хреста на теренах контрольованих більшовицькою владою. В травні 1923 року делегати шести національних товариств Російської Федерації, України, Білорусії, Грузії, Вірменії та Азербайджану виробили декларацію про утворення Союзу товариств Червоного Хреста радянських республік. Радянський Червоний Хрест активно залучався для підтримки зовнішньополітичних акцій компартійного режиму упродовж міжвоєнної доби, через його участь в роботі міжнародних структур Червоного Хреста.

Міжнародний Червоний Хрест, що мав у своєму складі представництва від радянських республік, включаючи УСРР, як і МКА, не належав до революційних міжнародних об'єднань, на зв'язки з якими пріоритетно орієнтувалася громадськість України. До початку 20-х років існувало два міжнародних центри, що об'єднували національні організації Червоного Хреста. Першим був, створений ще в 1864 році, швейцарський Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) з місцезнаходженням у Женеві. Він виконував функції посередника між воюючими сторонами, в разі міждержавних конфліктів, громадянських воєн, а в мирний час — проводив роботу з подолання деструктивних наслідків війни. Окрім того, МКЧХ мав здійснювати підготовку санітарного оснащення та персоналу, необхідного для діяльності Червоного Хреста, координувати співпрацю товариств Червоного Хреста і військово-санітарних управлінь держав, що підписали Женевську конвенцію про Міжнародний Червоний Хрест. Під час мирної конференції в Парижі у 1919 році, держави Антанти та Японія заклали нову міжнародну спілку — Лігу товариств Червоного Хреста (ЛТЧХ), яка в наступні роки об'єднала практично всі, існуючі в окремих країнах червонохресні організації. Перетворившись в асоціацію національних товариств Червоного Хреста, Ліга ставила за мету об'єднати їх зусилля для боротьби зі стихійними лихами, проведення гігієнічно-оздоровчої роботи, поширення санітарно-медичних знань серед населення у мирний час. Для подолання паралелізму та узгодження своєї діяльності,

обидва міжнародні центри на конгресі в Гаазі 27 жовтня 1928 року досягли домовленості про утворення єдиної організації — Міжнародного Червоного Хреста (МЧХ), до якого, разом з червонохресними організаціями окремих країн, увійшли Міжнародний комітет Червоного Хреста та Ліга Червоного Хреста, зберігаючи за собою попередні статутні функції².

Практика взаємин УЧХ, який організаційно входив до Всесоюзної спілки радянських Червоних Хрестів і Півмісяців з міжнародними організаціями Червоного Хреста, мала складну і суперечливу історію. Упродовж 1919—1921 років ЦК Російського товариства Червоного Хреста, який представляв інтереси регіональних філій на контрольованій більшовиками території, вів переговори з МКЧХ в Женеві про визнання радянського Червоного Хреста правонаступником червонохресних організацій, які діяли в межах царської Росії до 1917 року. 15 жовтня 1921 року Міжнародний комітет Червоного Хреста юридично визнав радянський Червоний Хрест. Однак в поясненні до обіжника МКЧХ, надісланого з цього приводу усім національним червонохресним організаціям, за підписом його голови Г. Адора, вказувалося, що «визнаючи Радянський Червоний Хрест, Міжнародний комітет не відмовляється від подальших зносин зі старою організацією російського Червоного Хреста, беручи до уваги його гуманітарну діяльність поза межами Радянської республіки по лінії допомоги російським біженцям за кордоном»³. За цих обставин, керівництво радянської організації протягом ще двох років відмовлялося брати участь в міжнародних форумах Червоного Хреста. Вперше радянська делегація, до складу якої входив і представник України, була присутня на XI Міжнародній конференції Червоного Хреста в Женеві у 1923 році⁴.

Проте, слід зазначити, що вже у 1921 році Міжнародний Червоний Хрест розгорнув широку діяльність з допомоги голодуючому населенню радянських республік. Стосовно України, міжнародні комітети допомоги голодуючим, які діяли під патронажем Червоного Хреста, були допущені туди лише в січні 1922 року, та й то, коли самі виявили ініціативу і отримали згоду московського керівництва. Активно залучаючи міжнародні благодійницькі організації та комітети на допомогу голодуючому Поволжю, центральне компартійне керівництво не згадувало про організацію допомоги УСРР, а український уряд не міг, чи не хотів піднімати питання про використання коштів іноземних благодійників на допомогу українському селянству. Так, на міжнародній конференції з допомоги голодуючим Росії в Женеві в січні 1922 року, незважаючи на те, що Ф. Ненсен вимагав організувати допомогу УСРР, українські чиновники, аби не відвертати увагу від Поволжя, питання про Україну не ставили⁵. Представництву комісії Допголу при ВУЦВКу в Німеччині, у зв'язку з кампанією допомоги недорідним губерніям РСФРР, доводилося «не тільки не зчиняти галасу про загрозливе становище на Україні», а, навпаки, усіляко його затушовувати. Компартійне керівництво вважало «незручним в політичному і недоцільним в практичному відношенні розколювати налагоджену роботу на допомогу Росії взагалі і Україні зокрема»⁶. Лише з травня 1922 року закордонна допомога стала надходити в Україну. В серпні 1922 року Чехословацький Червоний Хрест харчував близько 14 тисяч голодуючих⁷. Датський Червоний Хрест виділив 69 тисяч пайків для голодуючих України, Швейцарський — 429 тисяч, Сербський — 294 тисячі, Шведський — 410 400. Крім того, названі червонохресні організації надіслали упродовж 1922—1923 років в Україну 129 673 пудів інших гуманітарних вантажів⁸. Надання Міжнародним Червоним Хрестом гуманітарної допомоги населенню України відбувалося за складних умов. Місцева влада без вказівки зверху не могла навіть розподіляти допомогу, оскільки всі представники зарубіжних організацій призначалися в Москві. Її розгортання гальмувалося і зловживаннями з боку чиновників радянських установ, відповідальних за розподіл матеріальної допомоги. Уповноваже-

ний ЦК Допголу при ВУЦВК в Берліні повідомляв, що представники німецького Червоного Хреста, збираючи продовольство, заявляли, що «не можуть ручатись за те, що посилки дійсно потрапляють тому, кому треба»⁹.

На середину 20-х років у Німеччині, Франції, Швейцарії, США та інших країнах діяли зарубіжні представництва радянського Червоного хреста. Функціями представництв були: ведення пропаганди методів роботи радянського Червоного Хреста та збір інформації про діяльність споріднених організацій за кордоном. 1 вересня 1925 року РНК СРСР затвердив «Положення про Союз товариств Червоного Хреста та Півмісяця СРСР», в якому зазначалося, що назване об'єднання утворюється для представництва інтересів і узгодження діяльності республіканських національних організацій Червоного Хреста за кордоном¹⁰. Хоча формально, згідно зі статутними положеннями, члени асоціації зберігали за собою право самостійних зносин із зарубіжними організаціями Червоного Хреста, на практиці під приводом спільності завдань, економії валюти тощо, керівництво республіканських філій передоручало представляти їх інтереси союзному виконкому Червоного Хреста і Півмісяця¹¹. За цих обставин керівництво Міжнародного Червоного Хреста вважало за доцільне підтримувати офіційні стосунки з виконкомом Союзу товариств Червоного Хреста і Півмісяця СРСР, що знайшло свій вираз у циркулярному листі секретаріату МКЧХ від 3 січня 1928 року під титлом «Становище Червоного Хреста в СРСР з міжнародної точки зору»¹². У червні 1928 року радянська делегація у складі представників РСФРР, України та Білорусії, очолювана головою Центрального правління УЧХ О. Буценком, взяла участь у роботі міжнародного конгресу в Парижі з питань приватної благодійної допомоги та соціальної гігієни. Представники радянських республік неодноразово виступали на засіданнях комісії цього міжнародного форуму, доводячи переваги, які створює соціалізм для соціального забезпечення мешканців села. Водночас, вони таврували дискримінаційну політику урядів Польщі, Румунії та Чехословаччини щодо потреб української національної меншини на теренах цих держав. Завдяки активності радянської делегації, О. Буценка було обрано заступником голови конгресу¹³.

Керівництво Міжнародного Червоного Хреста прагнуло до безпосередньої практичної співпраці, обміну інформацією з радянськими республіканськими червонохресними організаціями і, зокрема, однією з найбільш значних їх філій — українською. УЧХ представив XIII Міжнародній конференції Червоного Хреста, що відбувалася в жовтні 1928 року в Гаазі, звіт за десять років свого існування. За зовні об'єктивною інформацією і вражаючими кількісними характеристиками змін, які відбулися за цей час в роботі червонохресних організацій на селі, виразно простежувалося намагання підкреслити переваги, надані радянською владою розвитку червонохресної діяльності. Зокрема наголошувалося, що з 1927 року рішенням президії ВУЦВКу лікувально-санітарні установи УЧХ були переведені на утримання органів наркомату охорони здоров'я. Звільнені бюджетні асигнування УЧХ повинен був використати на організацію установ нового «соціалістичного» побуту, піднесення санітарно-культурного рівня селянства, організовуючи для цього дитячі ясла та майданчики, громадські пральні, поліпшуючи умови сільського водопостачання тощо. Проте, нічого не було сказано про викачування засобів із селянських господарств через структуру УЧХ в ході численних податкових зборів, самообкладання, державно-позичкових, лотерейних кампаній тощо.

У свою чергу, УЧХ запозичував та пропагував через свої періодичні видання досвід зарубіжних червонохресних структур, зокрема санітарних колон у Німеччині. Керівництву радянського Червоного Хреста, яке прагнуло перетворити його в суто «оборонну» організацію, імпонувала масовість німецьких санколон, па-

нучача в них військова дисципліна, мілітарний характер цих червонохресних утворень, очолюваних колишніми військовими. Привабливою для нього була також ідея залучення до санітарних колон широких верств сільського населення як засобу їх воєнізації, підкорення військовим інструкціям і участі в підготовчих мобілізаційних заходах на випадок війни. Для бюрократичної верхівки УЧХ були прийнятними і засади зрощення червонохресних організацій із державними структурами, через укладання ними з міністерствами праці та соціального забезпечення угод про перебирання санітарними колонами обов'язків попередження травматизму в сільськогосподарському виробництві, обслуговування масових заходів, допомоги потерпілим у результаті стихійного лиха¹⁴.

Контакти між УЧХ і спорідненими зарубіжними організаціями, що входили до складу Міжнародного Червоного Хреста, розвивалися в ході обслуговування еміграційного руху з України, що набув з кінця 20-х років особливого поширення серед німецької і шведської національних меншин. Показовими були події, пов'язані з еміграцією шведських колоністів Бериславського району Херсонської округи. Причини еміграції, як зазначалося в таємній довідці Херсонського ОПК до ЦК КП(б)У, корінилися в занедбаності господарського життя шведської нацменшини, хибній соціальній політиці владних структур, які розглядали населення колоній як виключно куркульське при проведенні кредитової, землеустрійної та податкової кампаній, відсутності політико-масової роботи та незадовільному зв'язку громадських організацій в особі кооперації, комнезаму, Червоного Хреста з реальними потребами шведського Червоного Хреста з проханням допомогти їм повернутися на історичну батьківщину. Для запобігання еміграції з боку державно-громадських структур була визначена низка господарсько-організаційних заходів. Особлива увага зверталася на «максимальне поширення громадської роботи в шведських селах». Укрколгоспоб'єднання, «Сільський господар», Українбанк, ВЦКНС зобов'язувалися прискорити створення в шведських колоніях колективних господарств. Народному комісаріату охорони здоров'я разом з УЧХ було запропоновано взяти на утримання сільські амбулаторії, припинивши діяльність представників шведського Червоного Хреста в поселеннях колоністів. Окремим завданням визначалося звільнення бідноти з-під куркульсько-клерикального впливу та її масове втягнення до КНС, здатного проводити витриману класову лінію. Органи ДПУ мали вербувати колоністів, здатних «викривати окремих куркулів і осіб середняків і бідноти, що особливо ратували за еміграцію»¹⁵. Проте усі зусилля не дали бажаного ефекту. Наприкінці липня 1929 року 900 шведських колоністів з сім'ями прибули пароплавом по Дніпру до Херсона, звідки мали продовжити шлях до Швеції. В Херсоні, за домовленістю з керівництвом радянського Червоного Хреста, їх чекала шведська місія Червоного Хреста на чолі з майором Бергеном. Представники ЦП УЧХ допомогли шведській місії в проходженні колоністами обов'язкових адміністративно-митних формальностей. Слід зазначити, що матеріальний стан емігруючих «куркулів» був таким: за рахунок УЧХ довелося забезпечувати їх продовольством і медикаментами на дорогу¹⁶.

Окрім надмірної централізації і підпорядкованості української філії Червоного Хреста всесоюзному центру, розвитку її практичних взаємовідносин із зарубіжними організаціями, що входили до складу МЧХ, перешкоджала політична заангажованість радянських червонохресних об'єднань. На I Все молдавському організаційному з'їзді Червоного Хреста 16 березня 1925 року представник Головного управління УЧХ П. Златковський, характеризуючи взаємовідносини УЧХ із зарубіжними організаціями Червоного Хреста, визнав, що вони цілком визначаються зовнішньою політикою радянської держави¹⁷. Неодноразові запрошення МЧХ взяти участь у роботі його установ, відхилялися під приводом бур-

жуазного характеру їх діяльності. Так, Центральне правління УЧХ скептично поставилося до участі в діяльності «Міжнародної організації допомоги дітям», заснованої у 1925 році під егідою Міжнародного Червоного Хреста¹⁸. Керівництво української організації у своїх рішеннях дублювало постанови центру, демонструючи однаковість національних філій з лінією московського керівництва у міжнародних справах. У 1929 році III Всеукраїнський з'їзд Червоного Хреста доручив представництву УЧХ в Міжнародному об'єднанні червонохресних організацій вжити заходів для надання «дійсної аполітичності» діяльності останнього у зв'язку з «відмовою капіталістичних країн вжити реальних заходів щодо роззброєння, запропонованих Радянським урядом»¹⁹.

Разом з тим, у рамках міжнародних зв'язків, УЧХ виконував корисну роботу у зв'язку з оформленням претензійних справ на отримання страхових сум родинам громадян Росії, що були завербовані до армії США і загинули на фронтах світової війни. Уряд США створив спеціальний фонд компенсацій родинам загиблих у Першій світовій війні солдатів, вихідців із земель колишньої царської Росії, що були завербовані до американської армії. Згідно з даними американського Бюро ветеранів, у Радянському Союзі нараховувалося 3 тис. осіб, яким належало виплатити 15 млн. доларів страхових сум. Серед них 80% становили українці²⁰. Через відсутність дипломатичних відносин між СРСР і США, посередником в організації виплат компенсацій радянським громадянам виступив американський Червоний Хрест. Хоча Бюро ветеранів мало бути ліквідоване в 1926 році, з припиненням розгляду всіх претензій, за сприяння американського Червоного Хреста було прийнято особливий закон, за яким діяльність Бюро ветеранів по відношенню до радянських претензій продовжувалося ще на два роки²¹. У США для проведення названої роботи було створене спеціальне бюро уповноваженого Російського Червоного Хреста за участю представника УЧХ. 2 липня 1927 року Президія ЦВК СРСР прийняла постанову про виявлення радянських громадян із правом на отримання спадщини від Бюро ветеранів, а сама робота була доручена республіканським філіям Союзу товариств Червоних Хрестів і Півмісяців СРСР²². 26 липня цього ж року відповідна урядова постанова про покладання на УЧХ обов'язків оформлення претензій з боку жителів України, родичі яких брали участь у військових діях армії США в роки світової війни, була прийнята в УСРР. Контроль над виявленням осіб, які мали право на компенсації від Бюро ветеранів США, процедурою отримання та розподілу страхових сум, здійснювали органи НКВС²³. Уже через два з половиною місяці після прийняття вищезгаданої постанови, УЧХ шляхом оголошень у періодичній пресі оповістив всі округи і райони про осіб, які мають право на компенсацію від американського Бюро ветеранів. На цей час було оформлено близько 200 справ. У результаті проведеної роботи, на середину 1929 року урядом США було виплачено 3 млн. доларів страхових сум²⁴. Зрозуміло, що держава, керівництво якої проголосило ліквідацію приватної власності й систематично вилучало в ході різноманітних кампаній трудові заощадження селян на потреби «соціалістичного будівництва», одразу розпочала прибирати до своїх рук отримані компенсації під приводом добровільних пожертв населення. Так, житель с. Покащівки Ізяславської округи Р. Федорчук, одержавши в 1929 році від Бюро ветеранів 5 тис. доларів США, частину суми перерахував на користь Далекосхідної армії і Червоного Хреста. Так само вчинив мешканець с. Кирилівка Шевченківської округи В. Дацько, отримавши страховку за загиблого в США сина²⁵. З цього, власне, і не робилося якоїсь таємниці. На засіданні ЦВК СРСР 2 липня 1927 року було зазначено, що одержання громадянами України страхових сум у межах 10—15 млн. доларів, «має першочергове значення для всього Радянського Союзу, зацікавленого в надходженні іноземної валюти»²⁶.

До УЧХ почали надходити претензії від утриманців колишніх солдатів не лише американської, але й канадської армії, а також осіб, які втратили працевдатність, працюючи на закордонних підприємствах²⁷. У 1931 році при ЦК УЧХ був створений спецсектор Закордонного зв'язку для координації усієї «претензійної» пошуково-довідкової роботи, яка проводилася через низові осередки Червоного Хреста. Для роботи на місцях був створений штат міжрайонних інструкторів при ЦК УЧХ, на яких покладалася функція популяризації кампанії і оформлення претензійних справ. Щомісяця вони обстежували до 40 районів республіки. Сектор Закордонного зв'язку встановив зв'язки з ВЦУВКом та відповідними наркоматами: Наркомюстом та Наркоматом іноземних справ. Для популяризації претензійної роботи, він віддрукував і розповсюдив 40 тис. плакатів німецькою, єврейською та російською мовами, підготував 12 кінострічок агітаційних матеріалів для використання їх у селах кінопересувками. Були зроблені оголошення у всеукраїнській та місцевій пресі. Окрім цього, ряд комітетів самостійно випускали додатковий матеріал у вигляді закликів і звернень до населення. На 15 червня 1931 року було підготовлено понад 200 справ, серед яких 97 належали до так званих «спадкових індустріальних справ» не лише в США, але й у Канаді та країнах Латинської Америки²⁸.

В 1932—1934 рр. зв'язки між українською та зарубіжною червонохресною громадськістю значно послабилися. В умовах голодомору практично було накладено заборону на міжнародні контакти УЧХ, місії Міжнародного Червоного Хреста на відміну від голоду 20-х років не допускалися в Україну для надання допомоги жертвам голодомору. Так само був ізольований від цієї необхідної шляхетної справи, яка була його прямим обов'язком, Український Червоний Хрест. Хоча такі можливості у нього були.

Вже на 1927 р. частка УЧХ в загальній сумі бюджету союзної організації Червоного Хреста досягла 50%, перевищуючи відповідний показник Російського Червоного Хреста на 10%, не зважаючи на перевагу людського та територіального потенціалу останнього. Лідруючі позиції УЧХ в фінансовому забезпеченні червонохресних організацій були зумовлені особливостями його організаційно-господарської структури. На відміну від Росії, де Червоний Хрест взагалі не підтримувався прибутками від діяльності приватного сектора, в Україні він мав розгалужену мережу комерційних підприємств, які забезпечували фінансові потреби організації на 75%²⁹.

У січні 1933 в віданні УЧХ знаходились 816 лікарень та амбулаторій, 7765 пунктів першої медичної допомоги, 406 санітарно-гігієнічних крамниць, понад 5 тис. пралень, лазень, дитячих ясел та інших соціально-побутових установ, 518 підприємств по виготовленню предметів санітарно-гігієнічного призначення, значна частина яких знаходилась у сільській місцевості. З року в рік збільшувалися надходження до каси УЧХ за рахунок так званих регалій-відрахувань, які стягувалися урядом на користь Червоного Хреста з надходжень від публічних видовищ, продажу квитків на проїзд у транспорті, сплачених сум за паспорти громадянами, які від'їжджають за кордон. У 1932 році до фонду УЧХ за цією статтею надійшло 2 389 тис. крб, а в 1933 р. — 3 100 тис. крб. Загальна сума прибутку товариства за 1933 рік визначалася в 63 млн крб.³⁰

У наступні роки до початку Другої світової війни УЧХ остаточно перетворився в елемент тоталітарної системи в СРСР, виконуючи мілітарно-індоктринаційні, комурлюючі дійсний зміст компартійної політики функції. Цим завданням були підпорядковані і взаємини української та зарубіжних організацій Червоного Хреста.

¹ Твердохліб В.Ю. Солідарність у боротьбі за визволення. Допомога громадськості Країни Рад західноукраїнським трудящим у боротьбі за об'єднання в єдиній Українській Радянській державі. 1917—1939 рр. — Львів. — С. 98—99.

- ² Барсуков М.И. Красный Крест и Красный полумесяц СССР. — М., 1955. — С. 79, 8; Червоний Хрест. — 1929. — № 1. — С. 12.
- ³ Барсуков М.И. Красный Крест и Красный полумесяц СССР. — С. 69—70.
- ⁴ Миловидов В.А. Международная деятельность Советского Красного Креста. — М., 1954. — С. 37.
- ⁵ ЦДАВО України. — Ф. 4. — Оп. 1. — Спр. 597. — Арк. 66.
- ⁶ ЦДАГО України. — Ф. 1 — Оп. 20. — Спр. 1715. — Арк. 23—24.
- ⁷ ЦДАВО України. — Ф. 4. — Оп. 1. — Спр. 1328. — Арк. 34.
- ⁸ ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп. 20. — Спр. 1715. — Арк. 37, 38.
- ⁹ Там же. — Арк. 23.
- ¹⁰ СУ СССР. — 1925. — № 71. — С. 522.
- ¹¹ ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 100. — Арк. 1; Червоний Хрест. — 1929. — № 17—18. — С. 23.
- ¹² Барсуков М.И. Красный Крест и Красный полумесяц СССР. — С. 75.
- ¹³ Вісник Червоного Хреста УСРР. — 1928. — № 9. — С. 21—22; Вісті. — 1929. — 21 січня, 11 квітня.
- ¹⁴ Червоний Хрест. — 1929. — № 5. — С. 12.
- ¹⁵ ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 36. — Арк. 11.
- ¹⁶ Червоний Хрест. — 1929. — № 12. — С. 8.
- ¹⁷ ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 4. — Арк. 23.
- ¹⁸ Там же. — Арк. 23.
- ¹⁹ Там же. — Спр. 100. — Арк. 1.
- ²⁰ Диктатура труда. — 1927. — 5 липня; ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 149. — Арк. 42.
- ²¹ Там же. — Спр. 149. — Арк. 42.
- ²² Там же. — Арк. 14.
- ²³ Там же. — Арк. 11, 55; ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 149. — Арк. 11.
- ²⁴ Вісті. — 1929. — 11 квітня.
- ²⁵ Червоний Хрест. — 1929. — № 24. — С. 9; № 7—8. — С. 25.
- ²⁶ ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 149. — Арк. 55.
- ²⁷ Червоний Хрест. — 1929. — № 19. — Арк. 1.
- ²⁸ ДАРФ. — Ф. 9501. — Оп. 1. — Спр. 188. — Арк. 89—91.
- ²⁹ Revue de la societe Ukrainne de la Croid-Rouge. — 1927. — № 7—6. — S. 29; № 8. — S. 30.
- ³⁰ Червоний Хрест. — 1933. — № 11—12. — С. 2; 1934. — № 1—2. — С. 11.

ВИТОКИ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Володимир ЛЯХОЦЬКИЙ

Лсторію останнього десятиліття ХХ ст. сьогодні ще важко писати об'єктивно й вичерпно. Перешкоджає цьому безліч чинників, найголовнішим з яких є невідстояність джерельної бази сучасної історії, незначна історична перспектива, і, нарешті, заангажованість більшості її дійових осіб відносно соціально-економічних і політичних процесів сьогодення. Це суттєво впливає на їхню здатність об'єктивно проаналізувати події минулого десятиліття, заважає сприймати навіть спроби критичної оцінки підготовлених ними проектів, нормативних документів і взагалі будь-якого дійства, учасниками якого вони були, а іноді штовхає на шлях прямої, хоча і неусвідомленої фальсифікації. Тому цей начерк може бути лише підготовчим матеріалом для ґрунтовного осмислення рушійних сил суспільних процесів та результатів змін в архівній справі не дуже віддаленого минулого, і не претендує на вичерпну повноту у вигляді авторської точки зору на події та людей, які визначили політику в зазначений період.

Наприкінці 1980-х років економічні та політичні трансформації в СРСР дійшли пікової позначки. «Горбачовська перебудова», яка виявилася останньою спробою радянської командно-адміністративної системи прилаштуватися до світових реалій кінця ХХ ст., приборкати зростаючі відцентрові процеси в суспільстві й спрямувати їх у кероване русло, на початок 1990-х років вичерпала свої